

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

<https://doi.org/10.15802/2071-1476-2026-1-11>

УДК 796.011.3:376(045)

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА ІНКЛЮЗИВНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Семененко В.^{ABCE}, Теліус В.^{ABCD}, Мосьпан Є.^{ABCD}

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Семененко В'ячеслав Петрович

Semenenko Viacheslav

Національний університет фізичного виховання і спорту України, м. Київ, вул. Фізкультури, 1, 03150, Україна
National University of Physical Education and Sports of Ukraine, Kyiv, st. Physical education, 1, 03150, Ukraine
e-mail: smart.semenenko@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5931-7729>

Теліус Валерія Вадимівна

Telius Valeriia

Національний університет фізичного виховання і спорту України, м. Київ, вул. Фізкультури, 1, 03150, Україна
National University of Physical Education and Sports of Ukraine, Kyiv, st. Physical education, 1, 03150, Ukraine
e-mail: valeriia.telius@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0006-9849-7706>

Мосьпан Євгеній

Mospan Yevgeniy

Національний університет фізичного виховання і спорту України, м. Київ, вул. Фізкультури, 1, 03150, Україна
National University of Physical Education and Sports of Ukraine, Kyiv, st. Physical education, 1, 03150, Ukraine
e-mail: mospan00@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0002-3535-4063>

Анотація

Вступ. Інклюзивна освіта є фундаментальним складником стратегії сталого розвитку України та ключовим інструментом реалізації глобальної цілі ООН щодо якості освіти. В умовах упровадження концепції Нової української школи особливий акцент зроблено на забезпеченні рівного доступу до навчання, подоланні соціальних бар'єрів та створенні безпечного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами. Сучасна освітня парадигма базується на демократичному підході та використанні інноваційних технологій, що дозволяють адаптувати навчальний процес до індивідуальних траєкторій учнів, сприяючи їхній успішній соціальній інтеграції без дискримінації. Особливе значення має впровадження інклюзії в межах фізичного виховання та формування компетентностей здорового способу життя. Розвиток інклюзивної інфраструктури та професійна діяльність педагогів спрямовані на створення комфортних умов для когнітивного й емоційного зростання кожної дитини. Застосування діяльнісного підходу та адаптація навчальних програм до потреб осіб з особливими освітніми потребами є ключовими чинниками забезпечення соціальної справедливості та якісної підготовки молоді до життя в умовах сучасних глобальних викликів. **Мета дослідження** – дослідити умови впровадження інклюзивної освіти в процесі фізичного виховання згідно концепції Нової української школи. **Матеріал і методи.** Дослідження проводилось на базі закладів загальної середньої освіти м. Києва та Київської області, Україна. У дослідженні взяли участь 120 вчителів фізичної культури, які забезпечують освітній процес в умовах реалізації концепції Нової української школи. Опитування охоплювало фахівців, що працюють із учнями різних вікових груп за змішаною та очною формами навчання.

Дослідження проводилось в умовах воєнного стану, що зумовило особливу увагу до безпекових аспектів та адаптації інклюзивного середовища до сучасних викликів. В ході дослідження використовувались такі методи: теоретичний аналіз і узагальнення даних науково-методичної літератури, контент-аналіз документальних і статистичних матеріалів, методи соціологічного опитування, методи математичної статистики. **Результати.** У ході дослідження було обґрунтовано необхідність удосконалення матеріально-технічної бази та методичної підготовки вчителів для ефективного впровадження інклюзивного навчання на уроках фізичної культури в умовах Нової української школи. Встановлено, що адаптація освітнього простору та використання індивідуальних траєкторій розвитку сприяють забезпеченню рівного доступу до рухової активності та успішній соціальній інтеграції учнів з особливими освітніми потребами для реалізації Цілей сталого розвитку ООН. **Висновок.** У контексті реалізації стратегії сталого розвитку та впровадження концепції Нової української школи актуальним постає питання трансформації фізичного виховання на засадах інклюзії. Створення безбар'єрного освітнього середовища та забезпечення рівного доступу до рухової активності є критично важливими для повноцінного розвитку та соціальної адаптації учнів з особливими освітніми потребами. Дослідження підтвердило, що ефективне впровадження інклюзивного підходу на уроках фізичної культури потребує системного оновлення матеріально-технічної бази та підвищення методичної компетентності педагогів. Використання адаптованих програм та індивідуальних траєкторій розвитку дозволяє не лише покращити фізичний стан учнів, а й подолати соціальну ізоляцію, формуючи у дітей мотивацію до активного способу життя та впевненість у власних силах незалежно від наявних нозологій.

Ключові слова: сталий розвиток, інклюзивна освіта, Нова українська школа (НУШ), особливі освітні потреби, фізичне виховання, соціальна інтеграція, індивідуальна траєкторія навчання.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AS A CONCEPTUAL BASIS OF INCLUSIVE PHYSICAL EDUCATION IN THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Annotation

Introduction. Inclusive education is a fundamental component of Ukraine's sustainable development strategy and a key tool for implementing the UN global goal on quality education. In the context of implementing the New Ukrainian School concept, special emphasis is placed on ensuring equal access to education, overcoming social barriers and creating a safe educational environment for children with special educational needs. The modern educational paradigm is based on a democratic approach and the use of innovative technologies that allow adapting the educational process to the individual trajectories of students, contributing to their successful social integration without discrimination. Of particular importance is the implementation of inclusion within the framework of physical education and the formation of healthy lifestyle competencies. The development of inclusive infrastructure and the professional activities of teachers are aimed at creating comfortable conditions for the cognitive and emotional growth of each child. Applying an activity-based approach and adapting curricula to the needs of individuals with special educational needs are key factors in ensuring social justice and high-quality preparation of young people for life in the face of modern global challenges. **The purpose of the study** is to investigate the conditions for implementing inclusive education in the process of physical education according to the concept of the New Ukrainian School. **Material and methods.** The study was conducted on the basis of secondary education institutions in Kyiv and Kyiv region, Ukraine. The study involved 120 physical education teachers who provide the educational process in the context of the implementation of the New Ukrainian School concept. The survey covered specialists working with students of different age groups in blended and full-time forms of education. The study was conducted under martial law, which required special attention to security aspects and adaptation of the inclusive environment to modern challenges. The following methods were used in the study: theoretical analysis and generalization of data from scientific and methodological literature, content analysis of documentary and statistical materials, methods of sociological survey, methods of mathematical statistics. **Results.** The study substantiated the need to improve the material and technical base and methodological training of teachers for the effective implementation of inclusive education in physical education lessons in the New Ukrainian School. It was found that the adaptation of the educational space and the use of individual development trajectories contribute to ensuring equal access to physical activity and successful social integration of students with special educational needs for the implementation of the UN Sustainable Development Goals. **Conclusion.** In the context of implementing the sustainable development strategy and implementing the concept of the New Ukrainian School, the issue of transforming physical education on the basis of inclusion is relevant. Creating a barrier-free educational environment and ensuring equal access to physical activity are critically important for the full development and social adaptation of students with special educational needs. The study confirmed that the effective implementation of an inclusive approach in physical education lessons requires a systematic update of the material and technical base and increasing the methodological competence

of teachers. The use of adapted programs and individual development trajectories allows not only to improve the physical condition of students, but also to overcome social isolation, forming in children motivation for an active lifestyle and self-confidence regardless of existing nosologies.

Keywords: sustainable development, inclusive education, New Ukrainian School, special educational needs, physical education, social integration, individual learning trajectory.

Вступ

Сталий розвиток національної системи освіти є одним із ключових пріоритетів державної політики України. Цей вектор чітко узгоджується із четвертою Ціллю сталого розвитку ООН – «Якісна освіта», що була ухвалена на історичному Саміті ООН у 2015 році як глобальний орієнтир розвитку людства [1, 2].

Важливе місце в досягненні цієї стратегічної мети посідає реалізація завдань інклюзивної освіти [3, 4]. Вона спрямована на забезпечення рівного доступу до якісного навчання для всіх категорій учнів, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних чи соціокультурних особливостей, з акцентом на дітей з особливими освітніми потребами.

У контексті здобуття повної загальної середньої освіти сталий розвиток передбачає гарантування права кожної дитини на безкоштовне, рівноправне та якісне навчання. Кінцевою метою цього процесу є досягнення затребуваних і ефективних результатів, що дозволяють випускникам успішно інтегруватися в сучасне суспільство.

Освітній процес має забезпечувати здобуття знань і навичок, необхідних для просування ідей сталого способу життя, прав людини та гендерної рівності. Важливим аспектом є виховання культури миру, ненасильства та усвідомлення цінності культурного різноманіття як внеску в глобальний добробут.

Особлива увага приділяється створенню та вдосконаленню закладів освіти, що враховують інтереси дітей з особливими освітніми потребами (ООП) та осіб з інвалідністю. Держава прагне забезпечити безпечне, вільне від

соціальних бар'єрів та ефективне середовище навчання для кожного учасника освітнього процесу [3, 4, 5].

Такий підхід фундаментально спрямований на подолання всіх форм ізоляції та нерівності в освіті. У документах ЮНЕСКО та сучасних наукових дослідженнях підкреслюється, що інклюзія є не лише педагогічним методом, а й механізмом забезпечення соціальної справедливості [2, 6].

У епоху діджиталізації особлива роль відводиться інноваціям та використанню цифрових технологій. Вони стають потужним інструментом підтримки інклюзії, розширюючи можливості для соціально вразливих груп, які перебувають у невідповідному становищі за станом здоров'я чи соціально-економічним статусом [7, 8].

Реалізація цілей сталого розвитку вимагає оновлення інституційних цілей системи освіти. Це включає впровадження компетентнісного підходу Нової української школи (НУШ), розвиток критичного мислення та підготовку молоді до життя в умовах масштабних технологічних змін [5, 9].

Важливим елементом модернізації є реструктуризація навчальних програм відповідно до нових стандартів. Пріоритетом стає формування соціальної відповідальності учнів і розвиток життєвих компетентностей, що є фундаментом сучасної освітньої політики України.

Сучасна освітня парадигма ґрунтується на діяльнісному та демократичному підходах. Вона передбачає активну участь учнів у навчанні та застосування здобутих знань на практиці, що сприяє максимально повному включенню дітей з особливими освітніми потребами у колектив однолітків.

Інклюзивний підхід під час викладання освітніх предметів має на меті трансформацію індивідуальних особливостей учня у внутрішній ресурс для його розвитку. Законодавство України чітко визначає право осіб з особливими освітніми потребами на освіту, що враховує їхні можливості, здібності та інтереси [3, 10, 11].

У науковому дискурсі інклюзія більше не розглядається як форма сегрегації. Навпаки, це спільне середовище без дискримінації, де дитина опановує життєві навички незалежно від фізичних чи економічних відмінностей, що підтверджується численними міжнародними дослідженнями [2, 12].

Водночас існують певні виклики: унікальна траєкторія кожного учня іноді вступає в протиріччя з обмеженнями існуючих систем. Недостатня підготовка вчителів і низька суспільна обізнаність можуть створювати нерівні умови доступу до якісних освітніх послуг.

Інклюзивна освіта безпосередньо впливає на когнітивний та емоційний розвиток особистості, формуючи усвідомлення власного тіла та здоров'я. Це створює умови для соціальної інтеграції та гармонійного співіснування в громаді.

Національна доповідь «Цілі сталого розвитку України» [1] наголошує на важливості створення сучасних інноваційних умов навчання. Проте гострою залишається проблема якості шкільної інфраструктури, зокрема обладнання спортивних залів та майданчиків, що безпосередньо впливає на фізичне та ментальне здоров'я дітей.

Залучення дітей з інвалідністю до активного шкільного життя вимагає постійного моніторингу частки закладів освіти, де реально

організоване інклюзивне навчання. Закон України «Про освіту» [13] визначає інклюзивне середовище як сукупність умов і засобів для спільного розвитку всіх здобувачів.

Педагогічні працівники відіграють ключову роль у цьому процесі. Вони повинні не лише розвивати здібності учнів, а й дбати про їхнє фізичне та психічне здоров'я, створюючи безпечний і здоровий освітній простір, що сприяє формуванню в них навичок безпечної життєдіяльності.

Особливої актуальності питання інклюзії набуває саме у процесі фізичного виховання. В умовах реформування загальної середньої освіти та впровадження концепції НУШ, організація уроків фізичної культури для дітей з особливими освітніми потребами стає невід'ємною частиною створення цілісного інклюзивного простору [14, 15, 16].

Важливим аспектом у цьому контексті є розробка та впровадження методик адаптивного фізичного виховання, які б дозволяли залучати учнів до активної рухової діяльності незалежно від їхніх функціональних обмежень [10, 11, 14]. Проведення уроків фізичної культури в інклюзивних класах та/або серед учнів з особливими освітніми потребами повинно перетворюватися на дієвий інструмент профілактики та корекції порушень здоров'я, фізичної реабілітації та психоемоційного розвантаження. Ефективність такої трансформації безпосередньо залежить від здатності вчителя гнучко модифікувати навчальні завдання, застосовувати диференційований підхід та використовувати спеціальний спортивний інвентар на заняттях, що забезпечує рівні можливості для самореалізації кожного учня.

Водночас, успішна реалізація інклюзії в процесі фізичного виховання потребує розв'язання низки прикладних проблем, що виникають на перетині педагогічної теорії та шкільної практики.

Це стосується як необхідності подолання психологічних бар'єрів у взаємодії між дітьми, так і формування системної готовності вчителів до роботи в існуючих нових умовах.

Гіпотеза. Передбачається, що ефективна реалізація інклюзивної освіти в процесі фізичного виховання в умовах Нової української школи можлива за умови системної трансформації освітнього середовища, що базується на інтеграції індивідуалізації навчальних програм з фізичної культури, модернізації матеріально-технічної бази та підвищенні методичної компетентності вчителів. Очікується, що впровадження індивідуальних траєкторій розвитку та забезпечення асистентського супроводу сприятиме не лише покращенню фізичного стану учнів з особливими освітніми потребами, а й їхній успішній соціальній інтеграції, подоланню ізоляції та формуванню стійкої мотивації до активного способу життя. Позитивні зміни зумовлюватимуться створенням безбар'єрного та психологічно безпечного простору, який гарантує рівний доступ до рухової активності та стимулює особистісний прогрес кожного учня незалежно від наявних нозологій.

Мета дослідження – дослідити умови впровадження інклюзивної освіти в процесі фізичного виховання згідно концепції Нової української школи.

Матеріал і методи дослідження. Дослідження проводилось на базі закладів загальної середньої освіти м. Києва та Київської області, Україна. У дослідженні взяли участь 120 респондентів – вчителі фізичної культури, які працюють у класах з інклюзивною формою навчання або мають в класах учнів з особливими освітніми потребами. При проведенні дослідження було дотримано правил Declaration of Helsinki для досліджень, що включають участь людей [17]. Усі респонденти брали участь в опитуванні

добровільно та на умовах повної анонімності. Перед початком опитування учасників було проінформовано про мету дослідження, порядок проведення анкетування та подальше використання отриманих узагальнених даних у наукових цілях.

Для вирішення поставлених завдань було застосовано комплекс методів: аналіз нормативно-правових актів та науково-методичної літератури, а також соціологічне опитування (анкетування) за допомогою Google Forms. Опитування було спрямоване на виявлення бар'єрів та можливостей впровадження інклюзивних засад у навчальний процес.

В ході дослідження: проаналізовано стан матеріально-технічного забезпечення закладів загальної середньої освіти та їх адаптованість для занять дітей з особливими освітніми потребами та осіб з інвалідністю; визначено рівень методичної підготовленості вчителів фізичної культури до роботи в умовах інклюзії; досліджено ефективність використання індивідуальних освітніх траєкторій та адаптивних програм у процесі фізичного виховання в умовах Нової української школи.

Методи дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення даних науково-методичної літератури, контент-аналіз документальних і статистичних матеріалів, методи соціологічного опитування, методи математичної статистики.

Результати дослідження. Відповідно до Загальної декларації прав людини, освіта є фундаментальним правом, що відіграє ключову роль у подоланні соціальної ізоляції та зміцненні здоров'я нації. Інклюзивна освіта у своїй суті означає доступ кожного до якісного навчання без будь-яких форм виключення, забезпечуючи рівні можливості для дітей незалежно від їхніх індивідуальних відмінностей [2].

В Україні організація цього процесу регламентується стан-

дартами, затвердженими Кабінетом Міністрів для кожного рівня освіти [10, 11]. Особливого значення це набуває у сфері фізичної культури, яка в межах парадигми НУШ передбачає створення умов для активної участі кожного учня у фізкультурно-оздоровчих заняттях, незалежно від їхнього стану фізичного розвитку та фізичної підготовленості.

Для оцінки реального стану впровадження цих засад було проведено соціологічне дослідження для виявлення перешкод і можливостей упровадження інклюзивних засад у навчальний процес.

Першим аспектом аналізу стала оцінка безбар'єрного середовища, яке є фундаментом безпечного навчання. Результати дослідження засвідчили, що лише 25% закладів загальної середньої освіти мають матеріально-технічну базу, яка повністю відповідає вимогам для організації процесу фізичного виховання дітей з особливими освітніми потребами у спортивних залах та на майданчиках (Рис. 1). Водночас більшість опитаних (55%) зазначили, що наявна інфраструктура потребує значної модернізації та адаптації для забезпечення повноцінного навчання фізичній культурі, що вказує на наявність суттєвих бар'єрів для реалізації принципів інклюзії в межах цього освітнього предмету.

Невідповідність матеріально-технічної бази безпосередньо обмежує можливості реалізації Державних стандартів початкової та базової середньої освіти в частині інклюзії [10, 11]. У таких умовах процес фізичного виховання має не лише вирішувати загальні завдання розвитку рухових якостей, а й виступати дієвим інструментом соціалізації та інтеграції дітей у колектив однолітків. Проте низький рівень адаптації спортивної інфраструктури значно ускладнює навчання під час уроків фізичної культури, перетворюючи спільну рухову активність із формального обов'язку на складний виклик як для вчителя, так і для учнів з особливими освітніми потребами.

Важливим елементом концепції НУШ є перехід від нормативно-орієнтованої моделі до компетентнісної, що передбачає широку варіативність і диференціацію фізичних вправ. Проте для того, щоб процес фізичного виховання був ефективним і безпечним, вчитель повинен досконало володіти методиками корекційної педагогіки [14, 16, 18]. Результати нашого опитування виявили критичну проблему (Рис. 2.): 60% педагогів відчувають гострий брак спеціальних знань і методичних навичок для роботи з учнями, які мають особливі освітні потреби.

Державний стандарт початкової освіти [10] чітко визначає, що кількість годин на відведених на уроки фізичної культури для учнів з особливими освітніми потребами має відповідати рівню їхніх однолітків, що є запорукою їхньої повноцінної інтеграції в освітній простір. Проте така рівність накладає на вчителя додаткову відповідальність за реалізацію індивідуального підходу. В умовах переповнених класів та відсутності спеціалізованої асистентської підтримки, забезпечення якісного та індивідуалізованого процесу фізичного виховання стає серйозним викликом для сучасної школи.

Під час дослідження респонденти ідентифікували ключові бар'єри, що суттєво перешкоджають ефективності процесу фізичного виховання в інклюзивних класах або з учнями з особливими освітніми потребами. Найбільш вагомими чинниками виявилися складність забезпечення індивідуального супроводу в умовах поєднання значної кількості учнів із різними освітніми траєкторіями (45%), а також критичний брак спеціалізованого обладнання й адаптивного інвентарю (40%). Отримані дані вказують на суттєвий розрив між законодавчо закріпленими вимогами до інклюзії та реальними можливостями закладів освіти забезпечити належ-

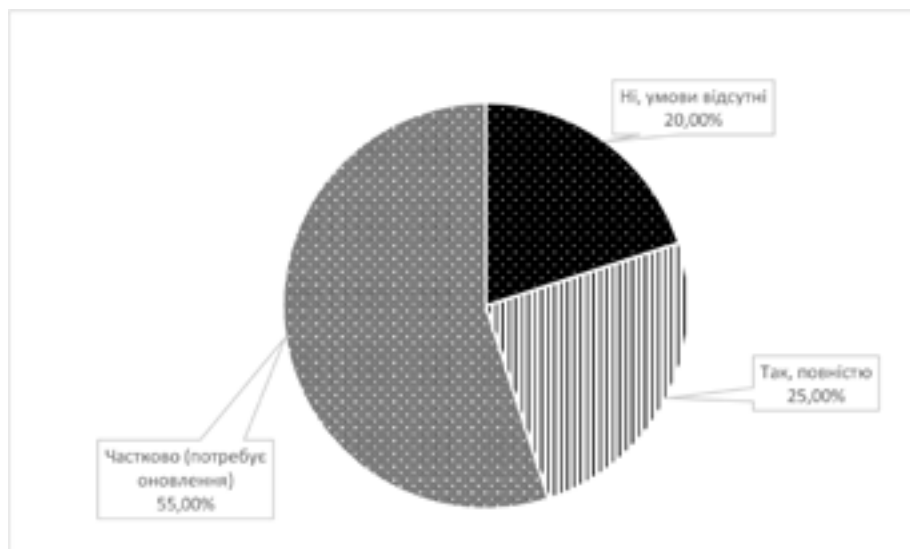

Рис. 1. Оцінка безбар'єрності освітнього середовища в ЗЗСО

не проведення уроків фізичної культури в умовах воєнного стану (Рис. 3).

Важливим аспектом є також оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами у базовій школі, яке має здійснюватися виключно відповідно до індивідуальної програми розвитку. У межах процесу фізичного виховання вчителів повинен професійно коригувати вимоги, вилучаючи ті види рухової активності, опанування якими є неможливим через особливості

психофізичного розвитку учнів. Натомість основна увага під час уроків фізичної культури має зосереджуватися на доступних для учня досягненнях, що стимулюють його мотивацію та особистісний прогрес.

Попри складність діагностики та контролю успішності в умовах воєнного стану, 30% опитаних педагогів уже системно впроваджують індивідуальні освітні траєкторії в процесі фізичного виховання. Водночас, 50% респондентів використовують цей інструмент

лише епізодично, що вказує на гостру потребу в посиленні методичної підтримки вчителів та розробці чітких алгоритмів для персоналізованого навчання на уроках фізичної культури (Рис. 4).

Уроки фізичної культури мають унікальний потенціал для формування соціальної згуртованості, толерантності та формування навичок співпраці всіх учасників освітнього процесу. Використання інклюзивних методів у процесі фізичного виховання допомагає дітям з особливими

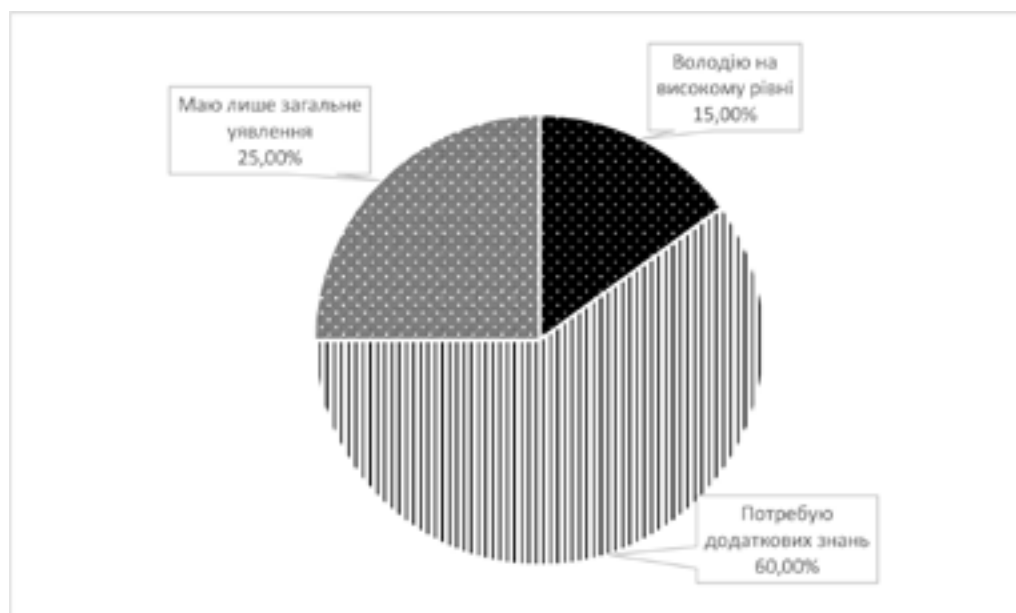

Рис. 2. Оцінка рівня володіння методиками адаптивного фізичного виховання

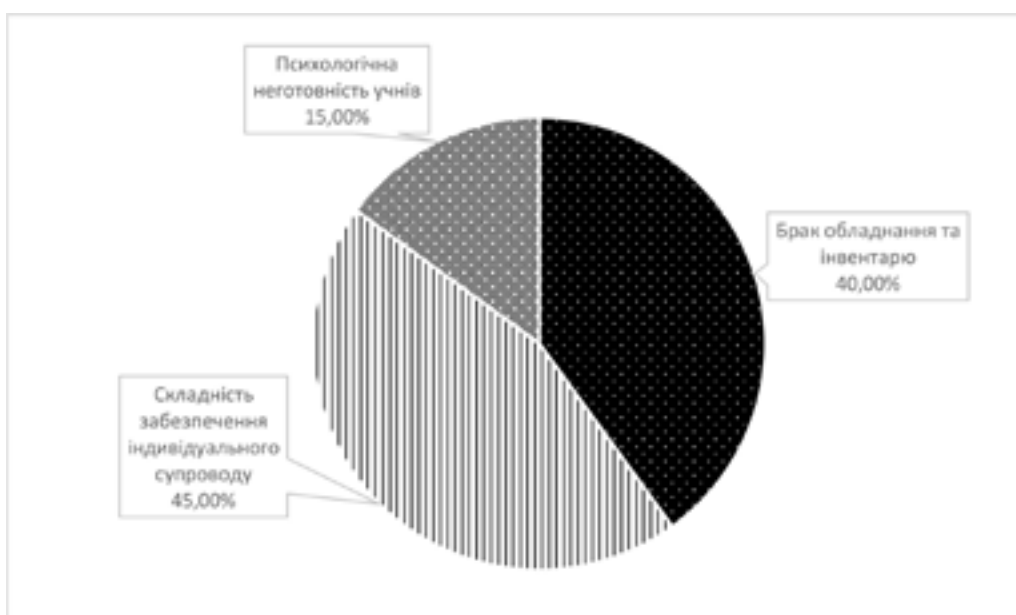

Рис. 3. Головні бар'єри впровадження інклюзії на уроках фізичної культури

освітніми потребами розвивати впевненість у власних силах, а їхнім одноліткам – опанувати навички взаємодопомоги та емпатії. Проте ефективна соціальна взаємодія та створення інклюзивної атмосфери на уроці фізичної культури потребують постійного фахового супроводу та психологічної підтримки всіх учасників процесу.

Ключову роль у реалізації індивідуального підходу відіграє асистент вчителя, який має безпосередньо супроводжувати дитину

з особливими освітніми потребами під час рухової активності [6, 19]. Проте результати нашого дослідження висвітлили критичну проблему: 45% вчителів зазначають, що процес фізичного виховання відбувається без підтримки асистента на уроці. Відсутність фахівця поруч із дитиною з особливими освітніми потребами значно знижує рівень безпеки та загальну ефективність уроків фізичної культури, оскільки вчитель змушений самостійно поєднувати загальне керівництво класом із

індивідуальною допомогою окремим учням.

У межах концепції НУШ інклюзія може набувати форм повної або часткової участі, залежно від індивідуальної готовності дитини. Проте, незалежно від обраного формату, ключовим принципом залишається глибока індивідуалізація процесу фізичного виховання та створення психологічно сприятливого середовища. Лише за умови злагодженої взаємодії вчителя, асистента та адміністрації закладу уроки фі-

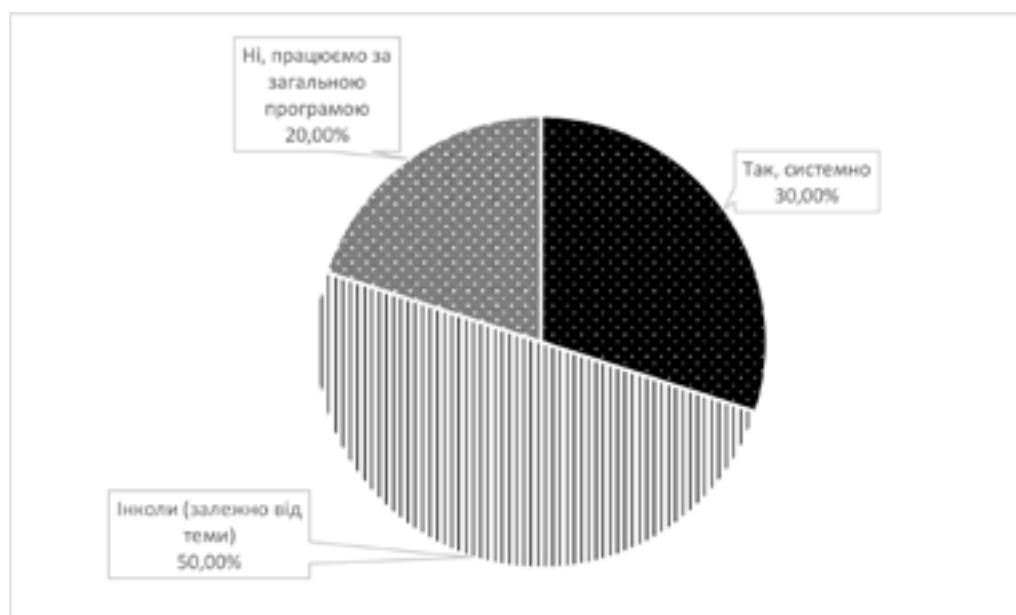

Рис. 4. Частота використання індивідуальних траєкторій розвитку з учнями з ООП

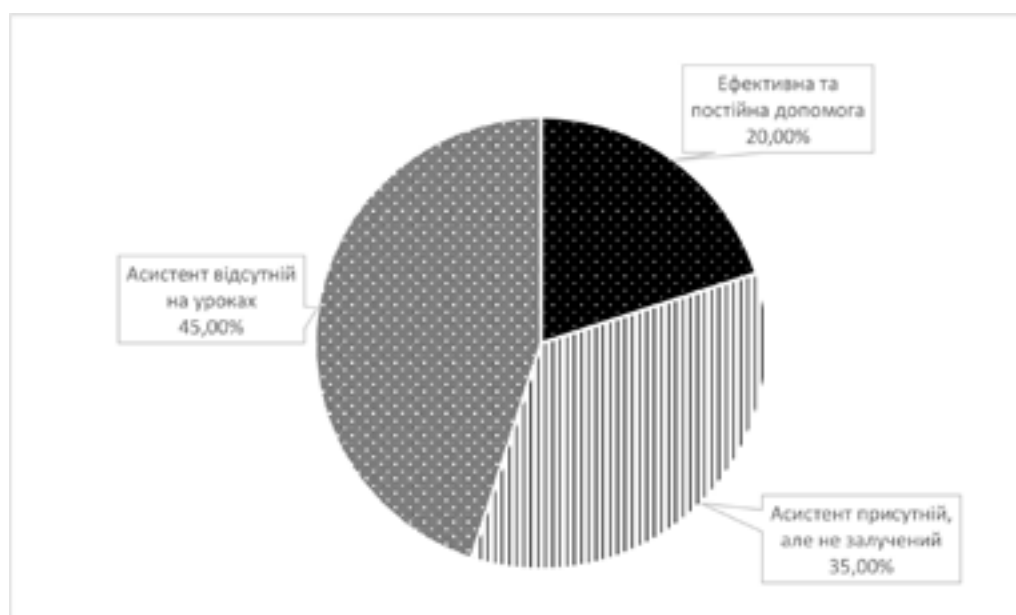

Рис. 5. Оцінка ролі та присутності асистента вчителя на уроках

зичної культури здатні стати простором успіху, де кожен учень почувується захищеним і впевненим у власних силах [3, 14, 15, 20].

Сучасна освітня політика України спрямована на подолання негативних соціальних установок. Процес фізичного виховання стає тим майданчиком, де через спільну гру та рух руйнуються бар'єри між дітьми з різними фізичними можливостями. Проведене дослідження підтверджує, що формування соціальної відповідальності учнів та їхніх життєвих компетентностей є пріоритетом. Учні з особливими освітніми потребами повинні не просто бути присутніми на уроці фізичної культури, а відчувати себе активними учасниками освітнього процесу.

Подолання виявлених труднощів, таких як брак обладнання (40%) та необхідність додаткового навчання (60%), потребує системного підходу. Це включає не лише державне фінансування, а й розвиток міждисциплінарної взаємодії між вчителем, асистентом, медичними співробітниками та батьками.

Слід підкреслити, що впровадження інклюзії в освітній процес, в тому числі в процес фізичного виховання – це тривалий процес трансформації. Він вимагає пошуку гнучкої системи, де успіх кожного учня оцінюється за його власним прогресом.

Дискусія. У дослідженні підтверджено думку фахівців Naukkarinen, 2021 [6, 7] щодо того, що інклюзивна освіта є не лише педагогічною стратегією, а й фундаментальним інструментом забезпечення соціальної справедливості. Наші дані корелюють із висновками міжнародних експертів про те, що доступ до якісних занять фізичною культурою без дискримінації сприяє загальному оздоровленню нації та подоланню бар'єрів соціальної ізоляції. Встановлено, що в умовах Нової української школи процес фізичного виховання трансфор-

мується у гнучку систему, де на перший план виходить особистісний прогрес дитини з особливими освітніми потребами у формуванні необхідних рухових вмінь і навичок, а також розвитку фізичних якостей.

Результати соціологічного опитування підтверджують тези сучасних українських дослідників (Трачука С., Семененко В., Долженко Л., Теліус В. та ін.) [14, 15] про те, що формування безпечних і комфортних умов у закладах освіти є базисом для опанування важливих життєвих компетентностей.

Наше дослідження виявило, що лише 25% закладів освіти мають повністю адаптоване середовище, що співпадає з проблематикою, порушеною у національній доповіді «Цілі сталого розвитку України» щодо недостатнього рівня сучасної освітньої інфраструктури. Це підкреслює, що процес фізичного виховання часто обмежений технічними чинниками, які перешкоджають повноцінній реалізації прав учнів на використання широкого діапазону видів рухової активності.

Ми підтримуємо наукову позицію Lindner & Schwab (2020) [16], які наголошують на важливості інклюзії для когнітивного та емоційного розвитку. У нашому дослідженні акцентовано увагу на тому, що заняття фізичною культурою мають особливий потенціал для соціалізації, оскільки через гру та рух діти з особливими освітніми потребами швидше інтегруються у колектив. Однак, виявлена нами недостатня методична підготовка у 60% педагогів свідчить про розрив між теоретичними засадами НУШ та практичною готовністю кадрів.

Дослідження підтвердило і складність реалізації індивідуальних траєкторій, про які пишуть Clark, Dyson & Millward (2018) [21]. Використання індивідуального плану розвитку у процесі фізичного виховання вимагає від вчителя фізичної культури ви-

сокої професійної мобільності. Отримані дані про те, що 50% вчителів застосовують такі траєкторії лише епізодично, вказують на необхідність реструктуризації навчальних програм та посилення методичного супроводу, особливо в умовах воєнного стану, коли стабільність освітнього процесу постійно перебуває під загрозою.

Окрему увагу в дискусії варто приділити ролі асистента вчителя, що корелює з дослідженнями Buli-Holmberg & Jeayaprabhan (2016) [19] щодо важливості соціальної інтеграції через підтримку фахівців. Наші результати показали, що 45% вчителів фізичної культури позбавлені такої допомоги, що робить уроки фізичної культури менш безпечними. Це підтверджує думку про те, що інклюзія в Україні часто залишається декларативною через дефіцит кадрового ресурсу, що особливо гостро відчувається під час проведення занять фізичною культурою.

Порівнюючи наші дані з роботами Moberg et al. (2020) [22], ми доходимо висновку, що інклюзія не повинна бути сегрегованою. Використання індивідуального підходу в процесі фізичного виховання дозволяє вилучати недоступні елементи, зосереджуючись на тих, що зміцнюють здоров'я дитини. Наше дослідження продемонструвало, що респонденти усвідомлюють цей пріоритет, проте стикаються з бар'єром у вигляді відсутності спеціального спортивного інвентарю (40%), що знову повертає нас до питання системного фінансування галузі.

В умовах воєнного стану питання інклюзії в процесі фізичного виховання набуває нових сенсів, пов'язаних із психологічною та фізичною реабілітацією учнів з особливими освітніми потребами. Ми солідарні з авторами, які вказують на необхідність створення психологічно сприятливого середовища в закладах освіти, де уроки фізичної культури стають засобом подолання стресу та три-

можності, що в поєднанні з інклюзивними методами дозволяє дітям відчувати соціальну підтримку та приналежність до групи, незалежно від форми навчання – офлайн чи дистанційно [9].

Загалом, проведене дослідження розширює розуміння умов упровадження інклюзії в українських закладах загальної середньої освіти. Воно доводить, що попри значні законодавчі кроки, практична реалізація процесу фізичного виховання потребує негайного вирішення інфраструктурних і кадрових питань. Подальші розвідки мають бути спрямовані на розробку конкретних методичних рекомендацій для вчителів фізичної культури, які працюють у класах із великою кількістю учнів в умовах воєнного стану.

Висновок. Реалізація інклюзивної освіти в умовах Нової української школи є стратегічним пріоритетом державної політики, що безпосередньо сприяє досягненню глобальних цілей сталого

розвитку. Особливого значення цей процес набуває у процесі фізичного виховання, де успішна інтеграція учнів з особливими освітніми потребами залежить від упровадження індивідуалізованих підходів, методик адаптивного фізичного виховання та високого рівня професійної готовності педагогів. Встановлено, що інклюзивність під час уроків фізичної культури має забезпечувати не лише фізичний, а й психологічний та соціальний розвиток дітей, формуючи у них стійку мотивацію до здорового способу життя та сприяючи створенню відкритого й толерантного освітнього середовища.

Проведене дослідження та аналіз результатів опитування чітко вказують на наявність розриву між законодавчими вимогами та практичними можливостями закладів загальної середньої освіти, що вимагає негайного створення нових адаптивних програм і модернізації спортивної інфраструктури. Лише за умови переходу від

формального до реального забезпечення інклюзії, зокрема через покращення кадрового супроводу та оновлення матеріально-технічної бази закладів загальної середньої освіти, можливе створення безбар'єрного простору в умовах НУШ. Подальше вдосконалення процесу фізичного виховання на засадах інклюзивності є необхідною передумовою для гарантування рівних можливостей та гармонійного розвитку кожної дитини в сучасному українському суспільстві.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці та експериментальній перевірці ефективності адаптивних моделей процесу фізичного виховання для учнів із різними нозологіями в умовах інклюзії, а також у дослідженні впливу цифровізації та асистентської підтримки на якість уроків фізичної культури в умовах воєнного стану.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Література

1. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». Київ; 2017. Доступно на: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf> (дата звернення: 15.01.2026).
2. UNESCO. Incheon declaration and framework for action for the implementation of Sustainable Development Goal 4. Paris; 2016. Available from: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656> (date of access: 15.01.2026).
3. Порошенко МА. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: Агентство Україна; 2019. 300 с. Доступно на: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/posibniki/inkluziyavnz.pdf> (дата звернення: 15.01.2026).
4. Щевців ЗМ. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Київ: Центр учбової літератури; 2020. 248 с.
5. Ляшенко ОІ. Пріоритети розвитку української школи в умовах реформування освіти. Освітлогічний дискурс. 2018. Доступно на: <http://journals.uran.ua/index.php/2307-4507/article/view/94490> (дата звернення: 15.01.2026).
6. Naukkarinen J, Jouhkimo L. Toward integrated and inclusive education for sustainability with

References

1. Natsionalna dopovid «Tsili staloho rozvytku: Ukraina». Kyiv; 2017. Dostupno na: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf> (data zvernennia: 15.01.2026).
2. UNESCO. Incheon declaration and framework for action for the implementation of Sustainable Development Goal 4. Paris; 2016. Available from: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656> (date of access: 15.01.2026).
3. Poroshenko MA. Inkluzivna osvita: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Ahentstvo Ukraina; 2019. 300 s. Dostupno na: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/posibniki/inkluziyavnz.pdf> (data zvernennia: 15.01.2026).
4. Shchevtsiv ZM. Osnovy inkluzyvnoi pedahohiky: pidruchnyk. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury; 2020. 248 s.
5. Liashenko OI. Priorytety rozvytku ukrainskoi shkoly v umovakh reformuvannia osvity. Osvitlohichnyi diskurs. 2018. Dostupno na: <http://journals.uran.ua/index.php/2307-4507/article/view/94490> (data zvernennia: 15.01.2026).
6. Naukkarinen J, Jouhkimo L. Toward integrated and inclusive education for sustainability with school–university cooperation. Sustainability

- school–university cooperation. *Sustainability*. 2021;13(22):12486. <https://doi.org/10.3390/su132212486>.
7. UNESCO. Artificial intelligence and inclusion. Paris; 2020. Available from: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374644> (date of access: 15.01.2026).
 8. UNESCO. Artificial intelligence in education: Challenges and opportunities for sustainable development. Paris; 2019. Available from: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366994> (date of access: 15.01.2026).
 9. Гриневич Л, та ін. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ: Міністерство освіти і науки України; 2016. Доступно на: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 15.01.2026).
 10. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. Законодавство України. Верховна Рада України. Доступно на: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2026).
 11. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392. Законодавство України. Верховна Рада України. Доступно на: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2026).
 12. OECD. Equity and Inclusion in Education: Finding Strength through Diversity. Paris: OECD Publishing; 2023. DOI: 10.1787/e9072e21-en.
 13. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017;38–39:384.
 14. Теліус ВВ, Семененко ВП, Моспан ЄІ, Применко ОМ. Інклюзивна освіта у фізичній культурі в умовах Нової української школи. *Olympicus*. 2024;(2): 192–198. DOI: 10.24195/olympicus/2024-2.24.
 15. Трачук С, Семененко В, Долженко Л, Мамедова І, Довгаль В. Сталий розвиток освітнього середовища для заохочення рухової активності школярів. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2023;(2): 81–85. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2023.2.81-85>.
 16. Lindner K, Schwab S. Differentiation and individualization in inclusive education: A systematic review and narrative synthesis. *Int J Incl Educ*. 2025;29(12):2199–2219. DOI: 10.1080/13603116.2020.1813450.
 17. World Medical Association. Declaration of Helsinki. 1975. Available from: <https://www.wma.net/what-we-do/medical-ethics/declaration-of-helsinki/> (date of access: 15.01.2026).
 7. UNESCO. Artificial intelligence and inclusion. Paris; 2020. Available from: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374644> (date of access: 15.01.2026).
 8. UNESCO. Artificial intelligence in education: challenges and opportunities for sustainable development. Paris; 2019. Available from: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366994> (date of access: 15.01.2026).
 9. Hrynevych L, та ін. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannya serednoi shkoly. Kyiv: Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy; 2016. Dostupno na: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (data zvernennia: 15.01.2026).
 10. Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu pochatkovoї osvity: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 liutoho 2018 r. № 87. Zakonodavstvo Ukrainy. Verkhovna Rada Ukrainy. Dostupno na: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (data zvernennia: 15.01.2026).
 11. Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu bazovoi i povnoi zahalnoi serednoi osvity: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 lystopada 2011 r. № 1392. Zakonodavstvo Ukrainy. Verkhovna Rada Ukrainy. Dostupno na: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text> (data zvernennia: 15.01.2026).
 12. OECD. Equity and inclusion in education: finding strength through diversity. Paris: OECD Publishing; 2023. <https://doi.org/10.1787/e9072e21-en>
 13. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» vid 05.09.2017 № 2145-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2017;38–39:384.
 14. Telius VV, Semenenko VP, Mospan YeI, Prymenko OM. Inkliuzyvna osvita u fizychnii kulturi v umovakh Novoi ukrainskoi shkoly. *Olympicus*. 2024;(2): 192–198. <https://doi.org/10.24195/olympicus/2024-2.24>
 15. Trachuk S, Semenenko V, Dolzhenko L, Mamedova I, Dovhal V. Stalyi rozvytok osvitnoho seredovyshcha dlia zaokhochennia rukhovoi aktyvnosti shkoliariv. Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu. 2023;(2): 81–85. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2023.2.81-85>
 16. Lindner K, Schwab S. Differentiation and individualization in inclusive education: a systematic review and narrative synthesis. *Int J Incl Educ*. 2025;29(12):2199–2219. <https://doi.org/10.1080/13603116.2020.1813450>
 17. World Medical Association. Declaration of Helsinki. 1975. Available from: <https://www.wma.net/what-we-do/medical-ethics/declaration-of-helsinki/> (date of access: 15.01.2026)

18. Головіна О. Професійна підтримка вчителів в інклюзії: європейський досвід. НУШ; 2020. Доступно на: <https://nus.org.ua/articles/profesijna-pidtrymka-vchyteliv-v-inklyuziyi-yevropejskyj-dosvid/> (дата звернення: 15.01.2026).
19. Buli-Holmberg J, Jeyaprabhan S. Effective practice in inclusive and special needs education. Int J Spec Educ. 2016;31(1):119–134. Available from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1099986.pdf> (date of access: 15.01.2026).
20. Галіцян ОА, Шчехотиліна НФ. Індивідуально-диференційований підхід у підготовці майбутніх учителів до роботи в умовах інклюзії. В: Актуальні проблеми реформування системи виховання та освіти в Україні: збірник тез міжнар. наук.-практ. конф. Львів; 2020. С. 55–57.
21. Clark C, Dyson A, Millward A. Towards inclusive schools? London: Routledge; 2018. <https://doi.org/10.4324/9780429469084>.
22. Moberg S, Muta E, Korenaga K, Kuorelahti M, Savolainen H. Struggling for inclusive education in Japan and Finland: Teachers' attitudes towards inclusive education. Eur J Spec Needs Educ. 2020;35(1):100–114. <https://doi.org/10.1080/08856257.2019.1615800>.
18. Holovina O. Profesiina pidtrymka vchyteliv v inkluzii: yevropeyskyi dosvid. NUSh; 2020. Dostupno na: <https://nus.org.ua/articles/profesijna-pidtrymka-vchyteliv-v-inklyuziyi-yevropejskyj-dosvid/> (data zvernennia: 15.01.2026)
19. Buli-Holmberg J, Jeyaprabhan S. Effective practice in inclusive and special needs education. Int J Spec Educ. 2016;31(1):119–134. Available from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1099986.pdf> (date of access: 15.01.2026).
20. Halitsan OA, Shchekotylyna NF. Indyvidualno-dyferentsiiovanyi pidkhid u pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv do roboty v umovakh inkluzii. V: Aktualni problemy reformuvannia systemy vykhovannia ta osvity v Ukraini: zbirnyk tez mizhnar. nauk.-prakt. konf. Lviv; 2020. S. 55–57
21. Clark C, Dyson A, Millward A. Towards inclusive schools? London: Routledge; 2018. <https://doi.org/10.4324/9780429469084>
22. Moberg S, Muta E, Korenaga K, Kuorelahti M, Savolainen H. Struggling for inclusive education in Japan and Finland: teachers' attitudes towards inclusive education. Eur J Spec Needs Educ. 2020;35(1):100–114. <https://doi.org/10.1080/08856257.2019.1615800>

Отримано/Received: 03.12.2025

Прорецензовано/Reviewed: 29.01.2026

Прийнято/Accepted: 19.02.2026

Опубліковано/Published – 30.03.2026

Як цитувати статтю / How to Cite:

Семененко В, Теліус В, Моспан Є. Сталий розвиток як концептуальна основа інклюзивного фізичного виховання в новій українській школі. Спортивний вісник Придніпров'я. 2026 Бер 30;(2):114-124. <https://doi.org/10.15802/2071-1476-2026-1-11>

Semenenko V, Telius V, Mospan Y. Sustainable development as a conceptual basis of inclusive physical education in the new Ukrainian school. Sportyvnyi Visnyk Prydniprovia. 2026 Mar 30;(2):114-124. <https://doi.org/10.15802/2071-1476-2026-1-11>